

LA FEMOSA

Diciembre / 88

THE

PÒRTIC

Quan a finals del 1977 vam dicidir-nos a reemprendre la tasca de publicar LA FEMOSA (que com tots sabeu havíem deixat el maig del 73), ningú no podia imaginar-se que arribaríem, algun dia, a celebrar la publicació del número 100 (el número cent de la segona època, o sigui, des del novembre del 77), i això per diferents raons que podríem resumir en dues:

1ª- Costa molt, en un poble petit, fer una revista com la nostra perquè hi ha poca gent que s'adonin de la necessitat de donar-li suport; suport moral, suport econòmic etc. etc. Als pobles la gent vivim més preocupats pel nostre benestar econòmic i social que per la cultura. Una revista sempre és un fet cultural el qual s'hauria de potenciar al màxim possible (necessita l'esforç de tothom) i això no s'acostuma a fer ni aquí ni, potser enlloc.

2ª- Una revista no pot viure si no hi ha persones que hi col·laborin aportant-hi idees i escrivint-hi articles, cosa que, pel que ja hem dit, no passa gaire dins d'una societat rural tan poc desenvolupada culturalment com ho és la nostra. Resumint doncs: Falta gent que hi escrigui, que la llegeixi, que li doni el suport moral i econòmic que requereix una revista de poble.

Si hem de dir la veritat, tot això ja ho sabíem, i ho sabíem molt bé perquè ja teníem l'experiència dels trenta números de la primera època, abans d'embarcar-nos a la confecció i edició novament de LA FEMOSA. En sabíem els riscos, les fatigues, com sabíem també les poques satisfaccions morals que a canvi en rebríem, però amb tot, el repte de tornar a fer possible l'aparició d'aquests fulls amb tots els inconvenients que això suposava ens va engrescar prou a fer-ho, per a posar-nos-hi... i aquí en teniu els resultats:

Cent números de LA FEMOSA. Cent números que podran passar desapercibuts per molta gent, però que són una cosa que no passa cada dia a les nostres latituds; són, doncs, un fet remarcable que podríem qualificar de miracle.

La nostra revista ha estat sempre una revista senzilla (una de les més humils que es publiquen a les nostres comarques) perquè s'ha fet sempre amb pocs mitjans econòmics i potser per això té encara més valor aquesta perceverància de continuïtat. Més que presumir de tenir una revista ben editada ens ha preocupat més, molt més, tenir una revista oberta a qualsevol opinió, una revista preocupada pels problemes locals i interessada a ser un mitjà de culturatzació de la gent del nostre poble, una revista que trameti als lectors aquest sentiment de catalanitat, de solidaritat i sobretot aquesta alegria de sentir-se lliure i deslligat de qualsevol interès materialista, religiós o polític...

Tots els que hem treballat darrera d'aquests fulls (no caldria ni dir-ho), ens sentim més que satisfets d'haver aconseguit aquesta fita dels cent números, i és per això que aquest optemisme nostra el voldríem trametre a tots els lectors de LA FEMOSA i a tots aquells que d'alguna manera ens han ajudat, (donant-nos moral) per seguir mes darrera mes engrescats en aquest projecte comú. A tots, moltes gràcies i enhorabona.

LA FEMOSA
REVISTA D'OPINIÓ
I D'INFOMACIÓ
LOCAL

Segona Epoca Nº 100

Desembre 1988

EDITA:

Agrupació Cultural

"La Femosa"

Castell Nº 23

Artesa de Lleida

DIPOSIT LEGAL:

L-264-1981

Els articles i opi-
nions que apareixen
a les planes de LA
FEMOSA, reflecteixen
únicament l'opinió
de llurs signants.

Preu d'aquest

exemplar:

100 pessetes

AMB EL SUPORT DE LA GENERALITAT DE CATALUNYA
I DE LA DIPUTACIÓ DE LLEIDA

ÍNDIX

PORTIC	1
LA FEMOSA, unes quantes dades i una mica d'història	4
UN ARTICLE PER AL NÚMERO 100 per A. Costafreda	5
MENTIDES per Felip II	5
DE CARA ALS PARES per Cèlia	7
A L'ENTORN DEL TEMA DEL PREC A L'ESCOLA: ACLARIMENT, per Eulàlia Solà i Mirò	9
EL PRINCEP I LA GRANOTA per Ramon Nonat	11
UNA VEGADA HI HAVIA... per Cèlia	13
EL DARRER per Felip II	15
ELS POBRES per Felip Gallart	17
DESEMBRE (poesia) per Lluís	20
Iª RECOLLIDA DE GOSSOS PER LA PROTECTORA per "A.E. d'Artesa"	21
NADALES	23
FOLCLORE ARTESENC (Les cançons de collir olives) . .	25

EL PERSONATGE DEL MES

GUILLEM COLOM I CASANOVAS (Sóller, Mallorca, 1900). Geòleg. Membre de l'Acadèmia de Ciències i Arts de Barcelona, és considerat dels científics de més alt nivell de les Illes. Especialista en geologia balear, està reconegut internacionalment com a primer especialista en micropaleontologia. Ha publicat "Estudios sobre la sedimentación profunda Balear" (1947), "Más allá de la prehistoria" (1950), "Los foraminíferos del burdigaliense de Mallorca" (1952), etc.

LA FEMOSA

UNES QUANTES DADES I UNA MICA D'HISTÒRIA

La segona època de la revista LA FEMOSA va començar el mes de novembre del 1977, però el número del desembre del mateix any va sortir al gener del 1978 portant la data curiosa de "desembre-1977, gener-1978". Així que, de fet, al 1977 només va sortir un número i al 78 en va sortir 9, al 79 en va sortir 6 i al 1980 només tres, però aquest any ja s'edita amb clixés electrònics que milloren molt la impressió feta fins ara. I clixers de paper de cera) naturalment amb multicopista, encara que algun número esporàdic havia estat imprès amb offset. A partir de l'any 1981 LA FEMOSA ja surt regularment cada mes (deu números a l'any, vuit de senzills i dos de dobles). A primers de l'any 1985 l'Agrupació Cultural "La Femosa" adquireix una màquina d'offset (d'ocasió) i des del maig del mateix any la revista ja s'imprimirà amb aquest sistema. Curiosament cada primer número de l'any començava amb la xifra 20, 30, 40 i etc. És l'any 1987 que, a més a més de canviar-li el format, es publiquen 11 números per a fer coincidir el del desembre amb el número 90.

Dins dels fulls d'aquests 99 números (ja que no hem pogut comptar el cent) hi han col·laborat, amb un o més articles, uns 36 artesans, però que entre els seus noms i els pseudònims d'aquestes mateixes persones sumen més de 80 signatures. A més a més 15 persones de fora han escrit articles expressament per a la revista, uns altres 11 ho han fet en articles que rebíem de tant en tant de la Diputació de Barcelona. A LA FEMOSA també hi han col·laborat més de 50 nens i nenes de les escoles d'Artesa i uns quants col·lectius d'Artesa i de fora també hi han publicat articles. No és potser gran cosa, però tot plegat té el seu valor.

UN ARTICLE PER AL

Nº 100

Ara em ve a la ment totes les converses que teníem per a intentar a editar LA FEMOSA; en parlàvem encara amb una mica de por, ére, a mitjans de l'any 1977, però no estava gens clar el grau de permissibilitat del nou règim en quant a les revistes locals escrites en català (encara que no sé si n'hi ha d'escrites en castellà). Algun poble de les nosres comarques, segurament més valents que nosaltres, ja n'havien començat a editar alguna. Tot era probar-ho.

Quan el novembre d'aquell 1977 va sortir el número u de la segona època (no hem d'oblidar que la primera va del setembre del 1967 al maig del 73 i que només en va sortir 30 números) ningú no hauria apostat un duro per la seva continuïtat, no obstant això, aquest número que teniu a les mans, és el número CENT. Personalment encara no me'n sé avenir i potser és per això que a l'hora d'escriure un article pel número 100 m'he quedat mut. Tinc, però, tantes coses que voldria dir alhora que se m'amunteguen una sobre l'altra formant un cabdell tan embolicat que no sé per on començar a estirar...

Potser val més que no ho intenti i deixi l'article en blanc perquè, fet i fet, darrera de tot hi ha cent números de LA FEMOSA que diuen molt més del que jo podria dir amb totes les paraules del diccionari.

Un altre dia, potser, descabdellant, descabdellant em sortirà l'article que, ara, no puc escriure.

A. Costafreda

MENTIDES

La primera, té tans anys com jo, varen canviar-me el mugró càlid, i generós de la mare, per un bocí, suposo, de cautxú natural, que no tenia més escalfor que la que jo li donava, i que tot el que rajava, era la meva pròpia saliva plena de fam.

L'àvia em deia que havia de menjar per a fer-me gran i fortíssim, després ha resultat que sóc com gairebé el meu pare, i que segons les estadístiques, això de créixer és més genètica que no pas d'aportació de matèria orgànica.

A l'escola de la vila m'havia de portar bé per a ésser més bonic, la vida m'ha ensenyat que bonic o lleig és un concepte, que hi fa més els ulls amb què mires que no pas els que hi veus.

Vaig buscar un treball per a alliberar-me de la dependència econòmica dels meus pares, i ha esdevingut una esclavitud d'horari, de tasques de pensar.

En quinze segons m'acaben de vendre un cotxe, que diu que em portarà a la llibertat, i per més que hi corro no em lliuro de tots els instants del passat que no puc oblidar, i ni m'allunyo dels llocs on m'he sentit humiliat.

He triat no sé quantes vegades representants per tal que em manin millor, i sovint em sembla que procuren, sobre tot, millorar la seva posició.

Amb tot, el que més m'ha dolgut, ha estat veure avui, la que em va dir "t'estimaré sempre" acaronent els llavis del qui es diu com jo, i això m'ha fet sentir, terriblement enganyat.

Felip II

DE CARA ALS PARES

Una de les fites més importants que ens marca la nostra biologia és el poder arribar un dia ha ser pares, a tenir un fill/a.

-Un fill és un tresor- se sent dir molt sovint. Cada nadó és un reiet dins la seva llar, i els pares lluiten per tal que no els falti de res i puguin ser tan feliços, com la felicitat que ells els van donar en néixer.

Però sovint es confon l'interès i felicitat del nen/a amb la dels pares. És a dir, moltes vegades es decideix allò que al pare li sembla correcte d'acord amb la seva ideologia, sense pensar en les repercussions que tindrà a l'infant. Amb això, no vull desmerèixer la important tasca que realitzen aquests, però potser caldria en alguna ocasió plantejar-se les coses més seriosament i pensant amb el que realment pot comportar una o altra decissió.

Ara, al nostre poble s'està aixecant una mena de conflicte, per tal d'intentar esbrinar si cal o no resar a les hores de classe que no siguin de religió.

- Els uns diuen que no, que el prec no és obligatori, i qui vulgui resar, doncs ja té la seva hora per poder-ho fer.

-Altres diuen que cal seguir la tradició de l'escola i que això es ve fent de sempre i cal mantenir-ho.

Entremig d'aquesta picabaralla, es troben les persones veritablement afectades: ELS INFANTS. Que fan com si ells d'això en passessin, però que ben segur tenen alguna cosa a dir.

Qui té doncs, la raó?

No. No crec que sigui un problema de tenir o no raó, arguments ni ha prou per totes bandes. Tots busquen alguna llei que els ampari i els doni la raó, si hi ha una llei clara que es decanti cap a un o altre costat ja no hi ha problema, ja està resolt.

Pensant en aquest assumpte, el que més em dol, és veure que

esteu creant una divisió i separació dels nens dins l'escola i dins la mateixa aula.

Els infants no saben si resar o no és correcte i és el millor per a ells, però sí s'adonen que entre ells hi ha una separació, que no tots són iguals i això és el que veritablement compta per a ells. No hi ha res més trist per a aquestes dolces criatures que el sentir-se diferents de la resta dels seus companys.

Fem que no hi hagi cap mena de discriminació i lluitem raonadament per una bona educació, sense crear conflictes de la diversitat d'opinions i respectant més les decisions d'aquells que directament formen l'escola.

Cèlia

A L'ENTORN DEL TEMA DEL PREC A L'ESCOLA: ACLARIMENT

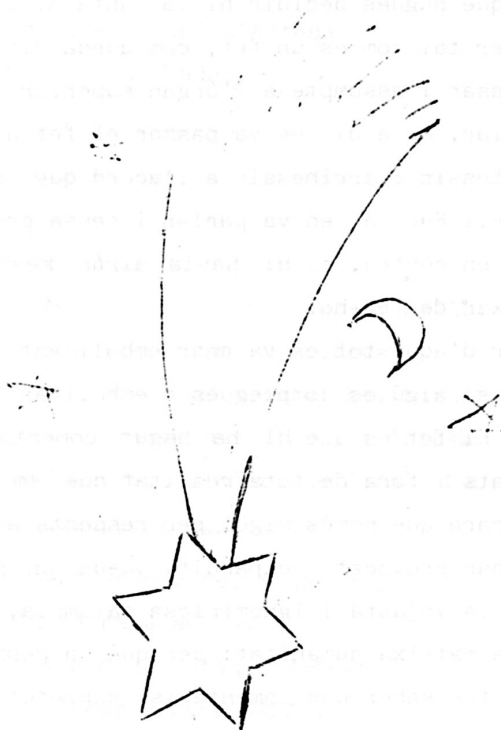
D'un temps ençà, es venien fent unes queixes relatives al fet que a les Escoles d'Artesa, en algunes aules, es feia resar els alumnes. Com que ni l'Estat ni les Escoles no són confessionals, és a dir religiosos, tal com ho contempla la Constitució i la LODE (Llei Orgànica del Dret a l'Ensenyament), i com que en aquest cas no és un afer que pugués decidir ni la Junta ni l'Assemblea de socis de l'APA per tal com és un fet, com queda dit, legislat per la Llei, es va passar l'assumpte a l'òrgan superior de gestió dins la comunitat escolar, és a dir es va passar el fet al Consell Escolar, perquè el debatessin i arribessin a l'acord que creguessin més ardent. El Consell Escolar en va parlar i sense pressió de cap mena ni intervenció en contra, si hi havia algun mestre que resava va decidir de deixar de fer-ho.

A partir d'aquí tot es va anar embolicant i tergiversant de tal manera com si algú es complegués a embolicar la troca i a dir la A per la B. El fet és que hi ha hagut comentaris de tota mena tan desafortunats i fora de tota realitat que em guardaré molt bé de repetir, encara que només sigui per respecte a les mateixes persones que els han provocat o expandit. Queda un pòsit de tristesa i de ràbia per la injusta i ignominiosa calúmnia, i un interrogant tan vell com la mateixa humanitat: per què la persona es complau a donar crèdit i fer saber uns comentaris, sobretot negatius, encara que no disposi d'Arguments vàlids que testimoniiïn la seva autenticitat?. Per què ens complaem a escampar el mal sense fonament de causa?.

Del tema del prec a l'Escola, de tot el seu desenvolupament i del resultat final que cadascú en faci la lectura que consideri

més adient i en tregui les conclusions que estimi més encertades, jo ja he tret les meves, ara no és ni moment ni lloc per a expressar-les. Si més no, em guardaré de fer qualsevol comentari que no tingui la certesa absoluta de com s'ha esdevingut. Així hi tot, no per més veritables poden ser menys feridors i atemptar contra la dignitat i el respecte a la persona, quan aquests comentaris per molt verídics que siguin, la desprecien i la humilien. Jo també crec que el respecte a la persona, merescut o no, és una de les raons primigènies tant de l'ètica com de la religió. O no?.

Eulàlia Solà i Miró

'EL PRÍncep I LA GRANOTA'

Avui desconec qui n'ha estat l'autor, però l'he sentida moltes vegades i en versions, lleugerament diferents, però certament que la darrera segurament n'és la més bonica, i per a mi enriquidora. La història, tal com la canta en Serrat, és la història d'un príncep molt ben plantat que degut entre d'altres motius, a una mica de beguda, i tot passejant pel jardí descobreix una autèntica granota, comuna que desconeixia l'existència de ningú que tingués les estranyes habilitats del príncep. La història continua com ben bé us podeu imaginar, sorgeix l'amor entre totes dues criatures, i ...

Sovint tinc la impressió que anem pel món creient-nos tots com uns autèntics prínceps de fades. Tenim un amor propi tan immens que si no fa que tot sovint esdevinguem autèntics narcisos, sí que estiguem profundament enamorats de les nostres conviccions, de les nostres idees, opinions, creences religioses, polítiques, socials... Vestits amb tota la nostra educació, que ens facilita un seguit d'arguments per a defensar-ho tot, no suportem la crítica de cap mena, doncs totes esdevenen per si mateix exagerades, irracionals, absurdes, ignorants, i fora de temps i de lloc. Furiosos, reaccionem davant de qualsevol provocació, amb una violència, més o menys reprimida, però que en tot cas, està fora de proporció i de lloc.

A més ens sembla que anem pel món fent un autèntic favor als altres ni que solament sigui amb la nostra presència. Els altres no són gran cosa més que granotes, ens han de reconèixer tota la nostra autèntica importància, i ens han d'agrair fins i tot la companyia que els fem. Però, està clar això té un petit problema, els altres també són prínceps, també estant embuïts per les mateixes conviccions, i el que per a nosaltres és tan important resulta que per a ells no ho és. La nostra escala de valors, és exclusivament

nostra, per ia qual cosa no necessàriament val per als altres, sinó segurament, no els hi va. I el nostre príncep decideix per fí posar a l'encateri de la granota, amb un petó, però com sovint passa a tots els prínceps que ens fixem més amb els defectes que no pas en les virtuts dels altres.

Això té dues conseqüències, les dues molt greus, per una banda ens considerem rodejats per granotes per a les que els nostres generosos esforços per a millorar-les no són prou ben acollits i és que no tenen remei, llevat d'algun tractament específic, a base de petons, que és el que intentà el nostre príncep. Per una altra banda, anem relaxant les notes fites, i fem nostres els defectes dels altres, és a dir que tots els petons, en lloc de desfer l'encanteri i com li passa al príncep de la història, en lloc de convertir els altres en prínceps, som nosaltres qui cada dia ens convertim més en granotes.

Ramon Nonat

UNA VEGADA HI HAVIA...

Així, amb aquesta senzilla i bonica frase comencen la majoria dels contes, i el que jo ara vaig a explicar-vos és com un conte. La història va passar fa molt i poc temps, depèn de com es miri o vulgui veure. Els protagonistes podríem ser, perquè no?, tots nosaltres. Tots heu estat joves i sabeu el que significa aquest mot tan curt però tan profund.

La joventut, diuen els entesos, és l'època de la vida més bella, és l'època en què ens despertem i realment comencem a entrar dins el món de l'adult. Es un canvi important i radical en el creixement de les persones. T'adones de debò, de tot el mecanisme que mou la societat, de les privacions i límits, dels tabús i condicionants.

Però què passa quan aquest desvetllament no és acceptat?

Doncs, intentem rebel·lar-nos, sublevar-nos i dir no a tot el que sigui contrari a les nostres idees i principis. Ens sembla que no podem actuar contràriament a la nostra manera de pensar, a la nostra ideologia.

Però malgrat tots els esforços realitzats, acabem per convertir-nos en allò que altres volen, en una peça més que fa moure la màquina. Per no caure-hi necessitariem una fortalesa interna que ens manca tot sovint, i vençuts per l'absurda lluita ens deixem portar. Absurda, en el sentit que ningú pot actuar i ser ell mateix en què és violada la llibertat. Cal seguir les pautes ja establertes per altres, i cal mirar de no sortir-ne.

Aquest problema no és recent, però jo el veig agreujat, potser perquè ara m'hi trobo dintre i em sento una jove que ha de lluitar desafortadament moltes vegades per a no aconseguir res, per endur-me de tant en tant alguna decepció i dir que ja n'hi ha prou, que no val la pena lluitar i fins aquí he arribat.

La meva generació la veig perduda, cercant quelcom que no

troba, que fins i tot encara no existeix. Anem a la recerca i captura d'alguna cosa que ens ompli, però que no trobem.

Quantes vegades he sentir dir:

"Els joves d'avui passen de tot"

I es cert, em doi dir-ho però és així.

Estem acostumats a tenir-ho tot fent el mínim esforç, les nostres necessitats són satisfetes gairebé a l'instant, i se'ns creen altres necessitats artificioses, buides, que ens ajuden a no saber valorar res ni a no donar importància a res.

Es per tot això que no es troba sentit a aquesta lluita, no se'n treu un resultat ràpid i màxim, i ens desanitem, i per ignorar-ho ens evadim de la societat.

Però també em dol, que aquells que així ens han acostumat, veegin l'errada i s'acontentin donant-nos les culpes per així ells excusar-se; se'ns fa responsables de tot, no se'ns deixa actuar i se'ns dóna la mínima confiança per a poder-ho fer.

Cadascú es tanca dins la seva carcassa i no s'obre per a res. Quantes vegades trucant a les portes les hem trobades tancades i quantes en obrir-les no hem trobat res a dintre, i quantes n'hi ha, que per començar, ja ni tenen clau?

Però de cop un bon dia sents que algú crida a la teva porta i demana la teva ajuda. I és en aquests moments que despertes i vols fer alguna cosa, vols sentir-te útil.

Avui els JOVES D'ARTESA hem trobat una clau, obre una porta, una porta petita, però que tots volem que s'eixampli i es faci més gran.

Cansats del silenci i la rutina, els joves hem decidit unir-nos i així junts fer sentir les nostres veus, parers i idees. Volem que serveixi per a obrir els ulls a molts i per fer-los veure que també NOSALTRES volem formar part del joc, però posant les nostres regles, maneres de pensar, viure i vivenciar.

Ben segur que us esperàveu un conte amb tots els ets i uts, però no em digueu que aquest, no és un acabament de conte.

Cèlia

EL DARRER

Com tants dies vaig esperar-la uns pocs minuts, tots dos som puntuals, amb cara de fred, va pujar al cotxe, i junts vàrem anar al lloc on hem compartit tantes hores.

Ella per obligació i jo per devoció compartíem, unes hores més, però tenia la impressió que ren de les darreres. Les notícies rebudes durant la setmana m'havien fet saber del seu patiment per la manca d'uns braços que no eren els meus. Les seves mirades m'havien dit tantes vegades que no sentia res per mi, que vaig decidir d'estar-me de mirar els seus ulls, a contracor, doncs, costa renunciar a la recerca tantes vegades intentada i tantes vegades premiada.

Les hores varen passar, com separats per quilòmetres, tot i que els nostres cossos estaven a l'abast de la mà de l'altre. Les nostres xerrades que tant sovint enyoro, no podien trencar un mur de silenci, de manca.

A la fi, vaig mirar-li els ulls, i al fons dels mateixos em va semblar veure una lleugera espurna d'afecte, però vaig aturar-me perquè gairebé ni jo m'ho creia que encara hi fos. No podia ésser que després d'una setmana de rebuig, encara els seus ulls em diguessin això. Vaig tornar-ho a fer, i amb por pel seu refús vaig demanar-li un petó.

-No, em va dir, millor que no, no val la pena, després l'hauríem de destruir.

Però les nostres mans, varen endegar una conversa a la qual els sons no hi tenen lloc, la meua i la seva volien dir-se moltes coses, juquetajaven amb els dits de l'altra, i això em va fer tornar a fer neixer l'esperança.

Pesat com jo sol, vaig tornar-li a demanar de besar-la, lentament va deixar que els meus llavis es passegessin pel seu coll

i les seves galtes, porucs que aplanés la seva cara, com feia massa sovint pel meu desig, com si estés avergonyia per un amor que no podia ésser, que no havia d'ésser.

A la fi, els meus llavis varen trobar els seus, i de sobte fou com si esclatés la vida. Dolços i engormantidors, cercaven més i més desig, més i més estima. Les meves mans buscaven els racons dels seu cos, on fer sentir tot l'afecte que, una vegada més, hi havia entre tots dos. Nervioses, amb por de fer tard, que durant el temps que duraria aquest esclat, no poguessin dir tot el que vollien. El seu cos tendre, i suau es deixava acaronar amb tota la delçor dels seus vint anys. Per uns minuts era com si tot l'afecte sentit durant un any, reviscolés i va fer reviure al meu record molts dels instants durant els quals m'havia sentir estimat. molts dels instants durant els quals m'havia sentit estimat.

En certa forma, no entenia el que passava, anar de tan lluny a tan aprop, gairebé en un segon, no em permetia tenir consciència del que passava.

Vaig preguntar-li, per què els teus petons són tan dolços?. La seva resposta foren més i més petons, i els seus braços penjant el seu cos del meu coll. En uns minuts va tornar a fer-me sentir com un objecte de desig, com tantes i tantes vegades, com si volgués fer un resum, una síntesi de tot el que havia estat la nostra relació, fins gairebé avui. Ara veig que era quelcom més, era el darrer petó.

Felip II

ELS POBRES

En realitat de pobres sempre n'hi ha hagut i més que de rics, desgraciadament. Però, en aquesta semblança, no és la meua intenció parlar de la pobresa com la situació de manca de l'elemental que pateixen, desgraciadament i fatal, milions de sers dels països subdesenvolupats, o els habitants de les immenses bosses de pobresa que viuen oblidats dins les grans urbs dels països dits civilitzats. No, mengem tranquils. Quan parlo de pobres, em refereixo

en realitat, a una mena de personatges, gairebé perduts en la boira del temps, que cada any passaven puntualment per les cases del poble, sac a l'esquena, aspecte descurat, bruts i malfargats, posant a prova la bona disposició i voluntat de les mestresses de casa.

Eren pobres, és clar, car només demana el que no té, però hom no advertia en ells, aparentment, cap tipus de lesió física o mental que els privés de treballar, ni ho maldissimulaven tan sols. Exercien els seu ofici amb la mateixa dedicació i dignitat que qualsevol prior d'un convent. I, a més, la gent s'adreçava a ells amb el tracte respectuós de vosté i de senyor.

Amb gran correcció, no exempta d'elegancia i discreció, trucaven a la porta de les cases sense pidolar res en concret, i donaven conversa a les dones, amb el posat tan natural que els caracteritzava, sense afectació auto compassiva, interessaant-se per la salut d'algun fill malalt, pel treball del marit, o per la feina de la casa. Perquè, això sí, el seu treball era d'aquells que requerien una alta dosi de bona memòria i atenció. Altres vegades, s'exclamaven, conjuntament, pels costums cada dia més nocius del jovent, o bé pel temps tan canviant, o portaven noves d'algun parent d'un poble llunyà. Una vegada conclosa la conversa, la dona buscava quelcom entre la seva misèria, poca cosa per cert: unes patates, un sarpat d'espínacs, unes cartxofes, un rosegó de pa, o uns ralets; i els hi entregava davant el posat agraït del demanndant, el qual mai despreciava res, per poc que fos. Al contrari, mostrava sempre, independentment de l'obsequi, un posat agraït, i, finalment, es despedia fins l'altre any, tot donant records per a tota la família i desitjant el prompte i complert restabliment del fill malalt.

Eren pobres semblant a la resta de la gent del poble, i qui no ho era, llavors, tret de quatre. Ells, però, ho eren de professió, alguns fins i tot per vocació; i obraven en conseqüència mostrant-se a la vista dels altres més pobres encara. La seva pobresa ajudava als demás a no sentir-se'n tant, una mica seguint la línia d'aquell savi que troba la resposta quan veu l'altre savi com recull les herbes que ell rebutja. Així doncs, amb aquella escassetat

que entregaven, les dones alliberaven un xic el seu neguit d'infortuni, i es podien sentir, per més que fos un moment, generoses, virtut, per altra part i com tothom sap, només a l'abast dels riqüets.

El pobre el definiríem millor anomenant-lo rodamon, però aquesta paraula era un luxe intel·lectual inassequible per a la gent de pagès de l'època. Així que farem millor quedant-nos amb el mot que titula aquesta semblança, conscients, però, de tots els matisos i limitacions que inclou.

El pobre, continuem després del breu incís clarificador, no tenia casa, ni poble d'origen conegut, no era d'enlloc i a l'encop era de tot arreu. Ningú no en sabia res llevat del nom i la data aproximada en que tornaria. Era condició, per a desenvolupar optimitat i sense contradiccions aquella tasca, ser d'esperit lliure; lliscar, lleugerament per la superfície d'un destí imperceptible, sense passat ni futur, sense lligams manifestes, sense cap direcció precisa; com una fulla empesa pel vent inconstant, d'aquí cap allà, escalant els turons abruptes dels paisatges deserts de muntanya, o les planes atepides de gent, de feina, de festa i de fira. I veure el sol, cada dia, sortir des d'un lloc diferent, i cap posta semblant; i el cel, tan distint, per les nits al ras de l'estiu; o, tants trebols abandonat al son nocturn dins les cabanes solitàries del camp.

Havia escapat, n'estic segur, de la silent immovilitat repetitiva d'una rutina qui sap d'on; i fugia qui sap de quin compromís, per arribar a algun lloc on no pararia mai, mai. Perquè no se'n podia sortir, ni que ho hagués volgut amb un propòsit tan ferm com qui ha deixat de fumar. Perquè no hi ha res comparable, segons diuen, a caminar damunt l'herba humida quan el matí és bo, i sentir l'olor a terra molla després de la pluja, i el vent quan bufa la cara des d'algun lloc de l'ample paisatge, i el ferum de la terra, de la pols i la palla, i una posta de sol sempre davant l'horitzó.

DESEMBRE 1988

Si la felicitat no fos
un escàpol i feréstec animal salvatge
que només per Nadal gosem conjurar,
afalagant-lo amb torrons i vins nobles
i una "mise en scène" mística i pagana.
Si la felicitat no fos tan fugissera,
jo cauria en el parany de desitjar-te
unes "Felices Festes" un "venturós Nadal"
o bé un Any Nou ple de fortuna, de salut,
de joia i encerts a dojo
onsevulla que vagis, en qualsevol cosa que facis.

Però, pels afectes tan grats que m'has despertat
i em captiven, no seré més exigent ni t'obligaré
a militar en aquesta àrdua contesa
contra els somnis mentidors que s'escriuen amb majúscula
i només et desitjo que continuis essent sensible
i conscient de cada minut que passa,
del més petit detall que els altres no percebem,
que continuis fent bé les petites coses
encadenades que teixeixen un Nadal de tostemps
sense rètols de neon ni garlandes lluminoses.

Lluís

I^A RECOLLIDA DE GOSSOS PER PART DE LA PROTECTORA

No fa massa temps, aproximadament un mes, varen venir a Artesa representants de la "Lliga Protectora d'Animals i Plantes del Segrià" amb la finalitat de recollir uns gossos perduts que ja feia bastants dies que vagaven per Artesa. Famolencs i abandonats a la seva sort, eren motiu innocent d'incordi de la zona del poble que varen escollir com a lloc habitual d'estada, la zona del Poble Nou.

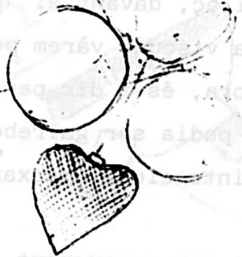
Se'n va agafar uns dotze; dos dels quals eren d'un amo que se'n desfeia per pròpia voluntat i va decidir de donar-los a la protectora, la resta eren ben bé perduts.

El que sobta d'entrada davant la massiva recollida de gossos, és el temps que hi van dedicar i la facilitat com ho van fer. Més encara si ho contrastem amb les típiques recollides de la "gossera municipal" de Lleida, molt ben equipats amb llaços... però tan poc eficaços com pugueu imaginar; per a agafar un gos o dos s'hi estaven fins a mig matí, la resta de gossos s'esfumaven com per art d'encanteri. Suposem que ja sabeu que cada cop que es desplaça la "gossera municipal" costa a l'Ajuntament cap a les 7.500 pts. La manera com els recullen és del tot desagradable; pràcticament var a caçar el gos amb el llaç, davant el qual fuig com de la pesta. Amb aquesta experiència viscuda vàrem pensar que agafar tants gossos pels de la Protectora, és a dir per una gent que no s'hi dedicava professionalment, podia ser gairebé impossible, que els gossos quan ens vegessin les intencions, marxarien i, vés-los a fer un nus a la cua.

L'experiència va ser sorprenent i desconcertant alhora, increïble!. Era a primera hora del matí, les nou, vàrem anar cap al lloc on solien estar: el Poble Nou. Començava a refrescar i per

això s'estaven tots al sol ajaguts vora el camí de la Panificadora, feia goig i respecta alhora de veure'ls allí tots units; n'hi havia uns deu. Varem baixar dels cotxes, i a certa distància els vàrem cridar dient-los coses que els poguessin resultar agradables i esperançadores. Varen dreçar les orelles espectants i tot d'una varen acudir festosos i contents com si entenguessin les nostres paraules i pressentissin la nostra bona fe. Els varem deixar una petita estona per allí mentre decidíem com ens ho faríem. La gent de la Protectora portava unes pastilles que els relaxava, no els adormia, però a alguns d'ells no va caldre ni això perquè es varen agafar sobre la marxa i sense cap violència. Al cap de tres quarts d'hora ja eren tots als cotxes i nosaltres més contents que unes pasqües. Aquesta experiència ens ha fet pensar que els animals a part de ser més o menys intel·ligents, tenen un sisè sentit que els fa saber qui els vol bé i qui no. Totes les persones que vàrem participar en l'experiència ens en sentim molt orgullosos alhora que ens va ajudar a entendre i valorar més aquests animals tan lleials i honestos envers el gènere humà. Des d'aquí agraïm la col·laboració del Josep Mª Oro i del Venancio, que també es va brindar a ajudar-nos. Moltes gràcies!

"ALTERNATIVA ECOLOGISTA D'ARTESA"

NADALES

El motiu que el número 100 de la nostra revista s'escau en desembre, ens ha semblat bé recupilar una col·lecció de nadalès que hem anat publicant en les diferents felicitacions de Nadal d'aquests darrers anys:

oooooooooooo

S'acumulava el glaç per sobre de la pell
i patia fred, el cor, dins del pit.

Només l'esperança en feia d'escambell
per atançar l'escalf al nostre esperit.

Ara, ha eixit un sol tan resplandent
que ha fos el glaç i el darrer remor.

Bufa a la terra un altre vent:

El vent d'un Nadal, engrescador.

oooooooooooo

Deixant al darrera tants anys de dissort,
i deixant amb ells, també la peresa,

buscarem un argument vàlit i fort
per a iniciar, des d'aquí a Artesa

un camí que menarà a bon port
amb PAU i AMOR i amb la promesa
d'un NADAL que mai no ha mort.

oooooooooooo

Com el Campanar d'Artesa

que es manté ferm mirant cap dalt,

així esperem el Nadal

amb la fe que manté encesa

la il·lusió tradicional

de la gran avinentesa.

Se sent cantar, amb tímidesa,
així mateix una cançó.

Creix la veu amb la claror,
creix el cant amb fortalesa:
del Nadal és la claror
i de joia és la cançó
que canta la gent d'Artesa.

oooooooooooo

Empetetits per la grandesa
de l'estrella celestial,
esperem amb joia encesa
des d'aquest racó d'Artesa
el misteri de Nadal.

oooooooooooo

Ens bota el cor per la impaciència
de veure eixir, ben radical,
un fort desig de convivència
per a apropar-nos junts cap al NADAL.
Sontiem contents amb placidesa
i obrim els braços sota el cel blau
per desitjar-vos des d'aquí a Artesa
un NADAL curull d'amor, de Joia i Pau.

oooooooooooo

Revoltant en mig del finestral
diu la campana amb avidesa:
us desitgem des d'aquí Artesa
un bon i engescador NADAL.

FOKLORE

ARTESENC (13)

CANÇONS DE COLLIR OLIVES

Les cançons de collir olives no són res més que cançons tradicionals de caire popular, la majoria d'autors anònims, que s'han conservat per tradició oral i que, per això, presenten variants substancials tant a la lletra com a la melodia. Hem d'adonar-nos que en ser conservades només dins la memòria de la gent, aquesta la tramet tal i com se'n recorda, deixant-se avegades, fragments o paraules i a la vegada n'afegeix trossos de la seva collita que venen a dir el mateix però de diferent forma. D'aquesta manera és possible trobar una variant (d'una mateixa cançó) a cada poble i, fins i tot, dins de cada poble, i segons qui la canta podria escoltar-se algun tros diferent; és per això que quan transcrivim alguna d'aquestes cançons ho fem només refiant-nos de la persona que ens la cantada.

La feina de collir olives era, llavors, la més feixuga de l'any i no només pel fet de collir-se en temps de fred sinó perquè s'allargava mesos i mesos. Tradicionalment es començava a collir olives a l'un demà de Tots Sants i se'n collia fins al febrer i març (l'any 1907, que va ser un any de molta collita, es va acabar -naturalment les cases que en feien més- la vigília de Sant Josep) Paral·lelament a la feina de collir hi havia la de xafar les olives als molins; a Artesa funcionant gairebé alhora, hi havia el molí del Jové, el molí Nou, el de l'Ambrosió, el de l'Eugenio, el del Bosch, el del Micaló, el del Marquet, el del Carreter, i una mica més cap aquí, el del "Porvenir" i el del Sindicat. El del Carreter, el del "Porvenir" així com el del Sindicat i el de l'Eugeni encara van funcionar fins els anys 50, abans de l'última gran gelada que tornà a matar els olivers i la gent ja els va començar a arrencar.

Per a collir olives s'anava sempre en colles, més o menys nombroses, d'homes i dones. Es marxava a primera hora del matí i es plegava ja post el sol, quedant-se sempre a esmorzar i dinar al tros, i per fer el dia més curt i la feina més passadora, tot el dia se'l passaven cantant i resant, ja que moltes de les cançons requerien resar un parenostre o avemaria entre estrofa i estrofa. Com que anaven en colles, les cançons eren cantades a cor i sovint fent diferents veus. A vegades hi havia un o una solista que anava cantant les diferents parts de la cançó i els altres cantaven a cor la tornada. Gairebé sempre abans de plegar algú cantava aquesta cobla:

El sol se'n va a la posta,
les gallines al joquer;
quina cara farà l'amo
si no acabem l'auliver.

Per a fer-se una idea de la quantitat d'olives que a primers de segle es collien a Artesa, cal dir que en una casa de les mitjanes, i en un any de collita, en feien més de dues mil quarteres. Tot això comportava molta mà d'obra la qual, principalment, venia de Fraga i pobles de la seva rodalia.

Les cançons de collir olives tenen totes una melodia curta i una lletra llarguíssima i que, entre estrofa i estrofa, es cantava encara la tornada. Els temes gairebé són sempre romàntics o religiosos encara que també n'hi ha, però poques, humorístiques. Les lletres, llegides ara, són d'una ingenuïtat sorprenent.

Una de les cançons que no faltava mai en cap colla era la primera que cantaven en haver dinat que començava així:

Ara que n'hem ben dinat
cantarem-n'hi una de bona.
Supliquem al Déu del Cei
que mos do una tarda bona.

Sobre aquesta cançó sempre hi havia algú que en fei broma dient: "Diuen, ara que n'hem ben dinar, i l'únic que han menjat és una cua d'arengada amb un clafoll de ceba". De fet l'arengada, sem-

pre havia estat la menja predilecta d'aquests collidors.

Encara que tenim algunes d'aquestes cançons recollides que ens les han cantades diferents persones, ens estimem més transcriure'n unes que al seu temps va recollir mossèn Isidor Iglésia (el capellà del Marquet, pels artesencs) i que va publicar a la revista ILERDA (de l'"Instituto de Estudios Ilerdenses) als números que corresponen als anys 1944 i 1946. En la presentació d'aquestes cançons, mossèn Isidor, entre altres coses diu:

Las que hoy presentamos las recogimos en el verano del año 1920, en Artesa de Llerida, cantadaa por Maria Solé Batlle (la Maria de Peix)...

Tengo más de cien páginas de texto, de canciones y sesenta melodias cantadas por ella.

D'aquestes seixanta que diu que va recollir a Artesa, no més en va publicar a l'esmentada revista una dotzena, de les altres no sabem el que se n'ha fet, si s'han perdut o si són guardades en algun arxiu. Seria bo de trobar-les ja que ara la immensa majoria ja no les podem trobar a la memòria de cap artesenc.

Per a il·lustrar aquest comentari hem triat dues cançons de tema diferent: "Marta i Magdalena" de tema religiós i "La Presa de Lleida". Les transcrivim tal i com ho va fer mossèn Isidor, passant-les a l'ortografia oficial, respectant també tots els castellanismes. Així mateix deixarem que sigui el capellà del Marquet el que fassi el comentari a cada cançó:

MARTA I MAGDALENA

El gran tema bíblico de Marta i Magdalena es digno de ser cantado de mil maneras. Por eso existe tantas variantes de dicha canción. El espiritual atractivo de Marta y Maria, es magnificamente expresado aquí por una delicada melodía en tono menor de intervalos casi todos seguidos. Muy pocas notas, que parecen más bien salidas de alma del pentagrama, manifiestan la premera y ansia de Marta, por preguntar a Maria si ha oido ya predicar a Jesús.

-Ves-hi, ves-hi Magdalena, quedaràs enamorada-

Marta i Magdalena

Allegretto ♩ = 88

The musical score is written on four staves. The first staff begins with a treble clef, a key signature of one sharp (F#), and a 3/4 time signature. The tempo is marked 'Allegretto'. The lyrics are written below the notes. The second staff continues the melody. The third staff includes a measure with a circled '4' above it. The fourth staff concludes the piece with a final double bar line.

Mar-ta diu a Mag-da-le-na si al ser
mo' hauràs a-na-da no hi he a-nat ger-ma-na
Mar-ta ni ab tal co-sa no hi pen-sa-ra dalt del
cel dalt del cel tin-guem-po-sa-da dalt del cel

Marta diu a Magdalena:

-Si al sermó hauràs anada?

-No hi he anat, germana Marta,
ni amb tal cosa no hi pensava.

(En cada estrofa es repeteixen els dos últims versos)

Dalt del cel,
dalt del cel tingam posada
dalt del cel.

Ves-hi, ves-hi Magdalena.

Quedaràs enamorada
que en predica un jovenet
la doctrina cristiana.

Magdalena se n'hi va,
sota la trona es posava.

I al primer mot del sermó
dintre seu cor li entrava.

I ai segon mot del sermó
una prenda d'or ilançava.

I ai tercer mot del sermó

Magdalena s'esmaiava.

I en acabar lo sermó

Magdalena se'n va a casa,
i a la porta de l'Iglésia,
lo Pare Etern, encontrava.

-No em dirieu, Pare Etern,
lo bon Jesús on sopava?

-A casa d'un fariseu;
allí és la seua posada.

Magdalena se n'hi va;
sota la taula es posava.

I allí piègava els ossets,
los que ei bon Jesús llançava.

I en ser que era mig sopar
lo bon Jesús s'adonava:

-Què fas aquí, Magdalena,
què fas aquí desgraciada?

Si te n'has d'anar set anys
al desert de la muntanya
menjant herbes i timons:
allí faràs vida santa.

I en acabat los set anys,
Magdalena se'n va a casa
i en ser que era a mig camí
una font d'aigua encontrava.

Allí se'n renta les mans
i la seua pròpia cara.

Ai mans qui us ha vist i us veuen,
què deu ser la meua cara!

Que en portaveu anells d'or
sogulles i arracades!

Respon un àngel del cel:
-Magdalena, què has dit ara?

Has d'anar altres set anys
al desert de la muntanya,
menjant herbes i timons;
allí faràs vida santa.

I en acabat la catorzena
Magdalena ja finava.
Los àngels li feien llum,
la Verge l'amortallava.

Sant Josep lo bon fuster
a l'ataüt la clavava.

Dalt del cel,
dalt del cel tingam posada
dalt del cel.

LA PRESÓ DE LLEIDA

Hermosa y sencilla variante de nuestra más popular canción. "La Presó de Lleyda", cuya melodia no consta en ninguna de las colecciones. Su factura, cadencia y final en la "dominante" dan a la canción un ambiente de melancolia, presagio de la tragedia con que termina:

La Presó de Lleida

The musical score is written on four staves. The first staff begins with a treble clef, a 2/4 time signature, and the tempo marking 'Moderato'. The melody is written in a single line. The lyrics are written below the notes. The score includes various musical notations such as slurs, accents, and a '3 cell' marking. The lyrics are in Catalan and describe the imprisonment of the Virgin Mary.

A la ciu-tat de llei-da la vi-da
mi-a n'hi ha u-na gran pre-só la mi-a-a-mor n'hi
ha tren-ta tres pre-sos sos la vi da mi-a can-
ten u-na can-só la mi-a a-mor

A la ciutat de Lleida,
la vida mia,
n'hi ha una presó,
la mia amor,
n'hi ha trent-tres presos,
la vida mia,
canten una cançó
la mia amor.

La dama se'ls escolta
detràs del finestró.
Los presos se n'adonen
i paren la cançó.

-Canteu, canteu, bons presos,
acabeu la cançó.

-Com hem de cantar, dama,
si som a la presó,
sense menjar ni beure
ni veure la claror.

I ara ve un sant dissabte
mos han de penjar a tots!

-Ai pare, lo meu pare,
si em voleu dar un do?

-Filla, la meua filla,
quim do és lo que jo et do?

-Ai pere, lo meu pare,
les claus de la presó.

-Ai filla, Margarida,
aquest do si que no;
que ara ve un sant dissabte
que els penjarem a tots.

-Ai pere lo meu pare
no em penjeu l'aimador!

-Filla la meua filla,

quin és ton aimador?

-Ai per lo meu pare,
io del cabellet ros.

-Ai filla, Margarida,
aquell, primer que tots.

-Pareu les forques altes
que hi puguem cabre eis dos
i acada cap de forca
poseu-hi un pom de flos
perquè la gent quan passon
ne senton les olors.

-Qui és aquesta maca
que mor per l'aimador?

I valtros contesteu-los:

La filla del Governador.

Amb aquest apartat de les cançons tradicionals, dites de collir olives, acabem una part del "Folklore Artesenc". Des del proper número, si s'escau, anirem parlant d'altres aspectes del nostre folklore com són: festes, costums, anègdotes, supersticions etc. etc. artesenques.

No voidriem acabar aquesta part sense dir el nom de les persones (moltes de les quals ja desaparegudes) que ens han ajudat, d'una manera inestimable a poder recollir tot aquest bé de Déu de cobles i cançons del nostre poble. Aquestes persones són: Ramona Besora (del Fart), Ramona París (del Xalet), Josepa Besora (del Pere Cabaler), principalment, i d'altres com la Ramona Domènech (del Moix), Ramon Oró (Sumpta), Elvira Castillo, Magdalena Bosch, la Bepeta del Caragol, Martí Penella, Mercè de la Quica, Feliça del Pitanyo, Micalàs, Sileta i potser alguna altra que ara no podem recordar. A tots, moltes, moltíssimes gràcies.

A. Costafreda

